

Karol Nawrocki, Президент Інституту національної пам'яті

Не вперше в нашій історії ми є щитом Європи

Сьогодні Польща є ключовою країною на східному фланзі НАТО, захисницею східних кордонів Європейського Союзу та місцем притулку для сотень тисяч українців, які втекли від російської агресії.

Згуркотом моторів на правий берег Вісли виїхали французькі «Leclerc» і американські «Abrams» у польських кольорах. У цьому місці – біля села Корженево – річка має понад триста метрів у ширину, але самохідні понтонні мости справлялися зі своїм призначенням на відмінно. Після переправи часу на відпочинок не було. Бійцям залишалося подолати кілька сотень кілометрів.

У таких разючих обставинах акредитовані журналісти та запрошені політики могли спостерігати за навчаннями Dragon-24 у березні цього року, які були частиною найбільших військових маневрів НАТО з часів холодної війни. Протягом двох з половиною тижнів 20 тисяч військових із Польщі, США, Франції, Великої Британії, Німеччини та інших країн тренувалися взаємодії на землі, морі, повітрі та в кіберпросторі. «Навчання Dragon-24 демонструють нашу готовність захищати територію Північноатлантичного альянсу», – сказав президент Республіки Польща Анджей Дуда, який за ними спостерігав.

«Східний фронт НАТО повинен триматися разом перед обличчям нападу Путіна на Україну», – не сумнівається американський генерал у відставці Філіп М. Брідлав, колишній верховний головнокомандувач силами Альянсу в Європі. Польща є ключовою в цьому пазлі – завдяки своєму розташуванню та потенціалу. Не вперше в історії.

Оплот Заходу

Увідомій книзі «Зіткнення цивілізацій і нова форма світового порядку» 1996 року американський політолог Семюель Хантінгтон виділив дев'ять сучасних цивілізацій. В Європі чітко домінують дві: західна, побудована на католицькому християнстві, а згодом також протестантському християнстві, і православна, центром якої сьогодні є Росія.

Погляд на карту показує, що Польща є однією із західних країн, яка знаходиться найдалше на схід. Століттями вона була охоронцем західного світу – і часто платила за це високу ціну.

У XIII столітті роздроблені польські землі тричі зазнавали монгольських набігів, що призводило до грабунку, демографічних втрат і перешкоджало об'єднанню держави. Період між 15 і 18 століттями приніс кілька війн між Польщею та Османською імперією і татарами, які її підтримували. У той час нашу країну називали оплотом християнства, бо, захищаючи власні кордони, вона працювала на безпеку всієї християнської Європи. Це яскраво продемонструвала Віденська битва 1683 року. Об'єднані польсько-царські війська під командуванням короля Яна III Собеського розбили могутню турецьку армію, яка облягала Відень. «Ми прийшли, побачили, і Бог переміг», — доповідав Собеський Папі Інокентію XI. Після цієї поразки Османська імперія так і не оговталася і відтоді перебувала в фазі оборони.

Тим часом Росія набирала все більшого значення, особливо з часів правління Петра I (1682–1725). Польща могла тривалий час протистояти новій загрозі зі сходу. Про це свідчать перемоги під Оршею (1514), Клушином (1610) та під час кількарічної боротьби між Стефаном Баторієм та Іваном Грозним (1577–1582). Проте вже XVIII століття стало для Речі Посполитої великою кризою. Царська Росія зуміла спочатку поставити Польщу в залежність від себе, а потім – разом з Пруссією та Австрією – довести до її поділу та повного стертя з карти Європи.

Ось так впала держава, яка – порівняно з сусідніми абсолютними монархіями – виглядає дуже демократичною: з королем, обраним шляхтою на вільних виборах, місцевими зборами та довгою традицією толерантності, що робила можливим мирне співіснування поляків, литовців, русинів, а також євреїв, німців, вірменів, татарів та представників інших народів. Унікальна конституція 1791 року відмінює слово „свобода” за кожним відмінком. Є «особиста свобода», «громадянська свобода», а також свобода «всіх ритуалів і релігій».

Російський імперіалізм

Остаточний поділ Польщі в 1795 році започаткував – з перспективи її мешканців – довготривале рабство. Для поляків, які опинилися під владою царів, символами цього поневолення стали криваво придушені повстання, русифікація та виселення до Сибіру.

Смерть у 1796 році Катерини II – співучасниці всіх трьох поділів Польщі – не зупинила російської територіальної експансії. Навпаки, у XIX столітті царська держава захопила, серед іншого, Фінляндію, Бессарабію (що значною мірою відповідає території нинішньої Молдови) і закавказькі землі. Однак російські

апетити пішли набагато далі. Так званий план Сазонова, оголошений після початку Першої світової війни, передбачав анексію Східної Пруссії та Східної Галичини. Пізніші вимоги дійшли навіть до Константинополя.

Більшовики, які прийшли до влади в Росії в 1917 році в результаті кривавої Жовтневої революції, офіційно проголосили благородне гасло самовизначення націй. Фактично вони замінили царський імперіалізм на ще гірший, принісши терор, руйнацію та поневолення в невідомих раніше масштабах.

Володимир Ленін і його товариші мріяли поширити Червону революцію на Німеччину, а на південно східному напрямку – на Італію. Проте перешкодою на цьому шляху була Польща, яка після Першої світової війни відбудовувала свою державність після тривалої неволі. «Крізь труп білої Польщі веде шлях до всесвітньої пожежі. [...] На Захід!» – писав командувач більшовицьким Західним фронтом Михайло Тухачевський у наказі своїм солдатам у липні 1920 року.

За безпечну Європу

Перемога польської армії над більшовиками у битві під Варшавою 1920 року – яку лорд Едгар Вінсент Д'Абернон назвав вісімнадцятою вирішальною битвою в історії світу – врятувала не лише щойно відроджену Польщу, а й Центральну Європу.

Не всім націям у той час вдалося здобути незалежність. Українська влада ховалася на нашій батьківщині від більшовиків. Пам'ятна дошка на стіні перед готелем «Брістоль» у Тарнові вже понад рік нагадує: «У 1920–1922 роках у цій будівлі розташовувалися союзники Польщі: Рада республіки, Уряд Отаман Збройних Сил УНР Симон Петлюра». Брат отамана Олександр згодом служив контрактником у Війську Польському. Подібні контракти отримали багато українських і грузинських військових.

У міжвоєнній Республіці Польща був сильним прометеївський рух, який підтримував прагнення до незалежності суспільств, завойованих Радянською Росією в 1918–1921 роках. «Поки численні народи залишаються під російським ярмом, ми не можемо мирно дивитися в майбутнє», — сказав маршал Юзеф Пілсудський, один із батьків незалежності Польщі після Першої світової війни.

Однак диявольська угода Адольфа Гітлера та Йосипа Сталіна в серпні 1939 року принесла Європі гекатомбу, гіршу за ту з 1914–1918 років. Радянський Союз швидко почав його впроваджувати. Спочатку у вересні 1939 року разом з

Німецьким Рейхом він напав на Польщу і захопив половину її території. Протягом наступного року він відібрав у Фінляндії Карельський перешийок, у Румунії — Бессарабію та Північну Буковину, а також повністю окупував Литву, Латвію та Естонію. Наприкінці Другої світової війни Червона армія дійшла до Ельби. Значна частина Центральної та Східної Європи на кілька десятиліть опинилася в радянській сфері впливу.

Падіння комуністичної системи дозволило народам, підкореним СРСР, відновити свободу. Але російський імперіалізм відроджується у своїй пострадянській формі. У цій ситуації Військо Польське, зміцнене завдяки закупівлям техніки в останні роки, є основою східного флангу НАТО. Військо також підтримує Прикордонну службу в захисті східного кордону Європейського Союзу від гібридних атак з боку Росії та Білорусі. Британський «The Observer» кілька років тому зазначав: «Польща охороняє Захід від Росії. Знову». Сьогодні ці слова ще більш актуальні.

Karol Nawrocki